

Гонтар Д. А.

ORCID: 0000-0003-4000-6186

*вчитель історії, правознавства, громадянської освіти та географії
Криворізький ліцей № 129
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Мантуленко С. В.

ORCID: 0000-0001-5673-0174

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри географії та методики її навчання
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

КИТАЙСЬКА СТРАТЕГІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: Китай, вільні економічні зони, регіональна політика, регіональний розвиток, регіональна безпека.

Китай – найбільша країна Азії. Це – величезний географічний простір, який межує з усіма азійськими регіонами, окрім близькосхідного. Саме від зовнішньої політики Китаю залежить стабільність Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Водночас, «Китай є прикладом успішної імплементації країною, що розвивається, спеціальних економічних зон у свою економічну систему. Завдяки вдалій політиці із залучення іноземного капіталу саме в межах СЕЗ КНР вдалося досягти стрімкого економічного зростання та якісної трансформації економіки» [3, с. 82]. Подібний досвід успішної регіональної політики є перспективним і вимагає його практичної реалізації у багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні.

Проблематика регіонального розвитку сучасного Китаю, незважаючи на актуальність цієї теми як для України, так і для багатьох розвинених країн світу в цілому, не є широко дослідженою у науковій літературі з питань китайстики.

Доктор економічних наук Го Шухун [1] у своїх дослідженнях звертає увагу на те, що початку свого існування вільні економічні зони у Китаї мали експериментальний соціальний характер, а сам «перехід за принципом «шокової терапії» від адміністративної системи до ринкової в Китаї було визнано неприйнятним механізмом розвитку»

[1, с. 191]. Дослідник також звертає увагу громадськості на те, що сама система вільних економічних зон бере свій початок у 1979 р., а саме її експериментальне впровадження мало відбуватися за рахунок іноземних інвестицій з метою виходу Китаю на зовнішні експортні ринки з конкурентоспроможною національною продукцією.

Кандидат історичних наук В. А. Чжен у своєму дисертаційному дослідженні [4] виокремлює етапи трансформації зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної стратегії Китаю. Зокрема, дослідниця акцентує увагу на тому, що з 2013 р. і по сьогодні у політиці вказаної держави «спостерігається курс на цілеспрямовану культурну наступальну експансію Китаю, розширення неформальних кордонів китайського суспільства за рахунок ціннісно-культурної китаїзації світу та формування транснаціонального китайського «соціокультурного простору» [4, с. 4–5]. Окрема увагу звертається на роль конфуціанства у процесах економічної трансформації китайського суспільства, в тому числі й у контексті його суспільно-географічної регіоналізації.

Представники Інституту міжнародних відносин Н. В. Кузнецова та О. А. Бабиц у своїх наукових працях [3] виокремлюють ключові елементи політики спеціальних економічних зон Китаю для ефективності у залученні іноземного капіталу, нарощенні експорту та переорієнтації економіки на виробництва високотехнологічної продукції.

Миколаївський дослідник В. О. Шевчук у своїй статті [5] здійснює ґрунтовний аналіз стану і перспектив розвитку українсько-китайських відносин з урахуванням сучасних тенденцій міжнародного політичного процесу у контексті можливих варіантів розв'язання проблеми створення системи безпеки Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Вільні економічні зони в Шанхаї та в районі дельти річки Янцзи беруть свій початок з 80-х рр. ХХ ст. Однією з цілей їх створення було формування системи капіталістичних відносин в Макао, Гонконзі та Тайвані. Переважна більшість продукції, що виготовлялася у вказаних регіонах, була орієнтована на експорт, однак насправді потрапляла на внутрішні китайські ринки. Серед причин цього модна вважати застарілі підприємства тогочасного Китаю, які не могли конкурувати з технологічними новаціями виробництв вільних економічних зон, а також їхній близькості до морських торговельних шляхів. Водночас, як зазначає П. М. Ігнат'єв, «внутрішні райони КНР мають кілька переваг над прибережними провінціями, головна цінність яких для закордонних інвесторів визначається вигідним географічним положенням. Це насамперед їх краща забезпеченість корисними копалинами, дешевша робоча сила та велика кількість туристичних принад» [2, с. 19].

При цьому важливим аспектом дійсно дієвого функціонування вільних економічних зон Китаю як складових регіональної політики

є трансформація в них моделі адміністративного управління, коли формується певна система керівних груп, до складу яких входять керівники провінційних або міських економічних структур. До цього також варто додати специфічну модель, що поєднує адміністративні та ринкові елементи регулювання, що включає в себе компанії з освоєння зони (наприклад, підприємство, ринкове регулювання) та адміністрацію як загальний комітет управління.

Регіональна політика Китаю зумовлює необхідність аналізу взаємопов'язаності внутрішнього розвитку та регіональної безпеки. Зокрема, варто розглянути територію Тибету, який фактично між Індією і Китаєм є буферною зоною та є найбільш важкодоступним як для самих китайців, так і для іноземців районів країни. Взагалі, важка проблема дорожньої інфраструктури – історико-географічна «пляма» Китаю, більше половини якого займає гориста місцевість, а весь захід вкритий пустелями. Регіональна політика у даному контексті має бути спрямована на модернізацію системи транспортних комунікацій на Тибетському плато та, як перспектива, – формування тут туристичної зони.

Іншим стратегічно важливим регіоном можна вважати Внутрішню Монголію, яка в географічному плані є близькою до китайської столиці. Серед особливостей вказаного регіону: рівень життя китайських монголів значно вищий, ніж у мешканців Монгольської республіки; більшість населення в окрузі – китайці; в 1988 р. остаточно вирішено питання делімітації кордонів; розвиток торгівлі у регіоні за участю китайських кредитів.

Водночас подібна регіональна політика не може не викликати занепокоєнь з боку США, для яких Китай виступає у ролі одного зі стратегічних суперників. Також ж конкурента Китай вбачає і в США, тому й намагається зробити усе, аби прикордонні з ним країни не сильно зближувалися з американським континентом, що змушує шукати нових альтернативних партнерів в азіатському регіоні, де США мають вагомий вплив (за підрахунками П. М. Ігнат'єва, 40% зовнішньої торгівлі в Азії припадає на США [2, с. 16]). Це породжує пропаганду США політику санкцій проти КНР за економічний шпідіаж, індустріальне піратство тощо.

Успіхи Китаю у напрямку регіональної політики створення вільних економічних зон у прибережних провінціях – не лише позитивна практика, але й ризик, який вносить певний дисбаланс у розвитку окремих регіонів країни. З іншого боку, дана політика сприяє суттєвому збільшенню зайнятості населення, що в умовах стрімкого демографічного зростання є питанням напрочуд актуальним.

У майбутньому можна буде спостерігати Китай як глобальну державу, як одну із найбільших країн, що розвиваються, як зону вільної торгівлі, що сприятиме залученню у регіон нових інвестицій та сприятиме їхньому динамічному розвитку. Китай може стати своєрідною «серединною імперією» посеред залежних і слабких країн периферії.

Література:

1. Го Шухун. Еволюція розвитку вільних економічних зон у Китаї. *Журнал європейської економіки*. 2012. № 2. С. 190–198. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/548/529> (дата звернення 10.11.2022).
2. Ігнат'єв П. М. Країнознавство. Країни Азії : навчальний посібник. Чернівці, 2004. 384 с.
3. Кузнєцова Н. В., Бабич О. А. Спеціальні економічні зони як механізм залучення ПП в Китай. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 33. С. 82–86. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/33_1_2020ua/17.pdf (дата звернення 10.11.2022).
4. Чжен В. А. Конфуціанський складник трансформації китайського суспільства в період «реформ та відкритості (1978–2013 pp.)» : дисертація. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2FChzhen_Vira%2FKonfutsianskyi_skladnyk_transformatsii_kytaiskoho_suspilstva_v_period_reform_ta_vidkrytosti_1978-201.pdf (дата звернення 10.11.2022).
5. Шевчук О. В. Українсько-китайські взаємовідносини у контексті творення системи безпеки Азіатсько-Тихоокеанського регіону. *Наукові праці*. Випуск 20. *Політичні науки*. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2004/33-20-21.pdf> (дата звернення 10.11.2022).